

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE IŠVADA,
pateikta 2021 m. liepos 15 d.¹

Byla C-160/20

**Stichting Rookpreventie Jeugd,
Stichting Inspire2live,
Rode Kruis Ziekenhuis BV,
Stichting ClaudicatioNet,
Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde,
Nederlandse Vereniging voor Verzekeringsgeneeskunde,
Accare, Stichting Universitaire en Algemene Kinder- en Jeugdpsychiatrie Noord-Nederland,
Vereniging Praktijkhoudende Huisartsen,
Nederlandse Vereniging van Artsen voor Longziekten en Tuberculose,
Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenorganisaties,
Nederlandse Vereniging Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde,
Nederlandse Vereniging voor Cardiologie,
Koepel van Artsen Maatschappij en Gezondheid,
Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde,
Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde,
College van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam
prieš
Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
dalyvaujant
Vereniging Nederlandse Sigaretten- en Kerftabakfabrikanten (VSK)**

(*Rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Tabako gaminių gamyba, pateikimas ir pardavimas – Direktyva 2014/40/ES – Cigaretės su filtru – Didžiausi leistini kiekiai – 4 straipsnio 1 dalis – Dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekio išsiskiriančiose medžiagose nustatymo metodas remiantis ISO standartais – Šių standartų turinio nepaskelbimas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* – Paskelbimo reikalavimai – SESV 297 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa – Galimybės susipažinti su tų standartų turiniu sąlygos – Galimybės laisvai susipažinti principas“

¹ Originalo kalba: prancūzų.

I. Įvadas

1. Ar Sąjungos teisės aktų leidėjas teisėkūros procedūra priimtuose aktuose gali nurodyti privačios organizacijos (šiuo atveju – ISO²) parengtus tarptautinius standartus, jų turinio nepaskelbęs *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* ir Europos Sąjungos piliečiams nesuteikęs galimybės tiesiogiai ir nemokamai susipažinti su šiuo turiniu, turint omenyje tai, kad su šiais standartais galima susipažinti šioje organizacijoje sumokėjus mokestį už autorių teises, kuriomis ji remiasi?

2. Iš esmės toks yra vienas iš šioje byloje *rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) Teisingumo Teismui pateiktų klausimų.

3. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas nagrinėjant *Stichting Rookpreventie Jeugd* (Jaunimo rūkymo prevencijos fondas, Nyderlandai, toliau – *Stichting*) ir penkiolikos kitų subjektų (toliau kartu – pareiškėjai pagrindinėje byloje) ginčą su *Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* (Visuomenės sveikatos, gerovės ir sporto valstybės sekretoriaus, Nyderlandai, toliau – *staatssecretaris*).

4. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia konkrečiai sužinoti, ar *galimybės susipažinti* su Direktyvos 2014/40/ES³ 4 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatytas dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekio iš cigarečių su filtru išsiskiriančiose medžiagose nustatymo metodas, išvardytų ISO standartų turiniu *sąlygos* atitinka SESV 297 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje numatytus paskelbimo reikalavimus⁴ ir skaidrumo principą, kuriuo, be kita ko, grindžiama ši nuostata.

5. Analizės pabaigoje siūlysiu Teisingumo Teismui nuspręsti, kad pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą nereikalaujama paskelbti nagrinėjamų ISO standartų turinio Oficialiajame leidinyje. Be to, nurodysiu, kodėl manau, kad *galimybės susipažinti* su šių standartų turiniu *sąlygos* neprieštarauja iš šios nuostatos kylantiems bendriesiems principams.

² T. y. *International Organization for Standardization (ISO)* (Tarptautinė standartizacijos organizacija) parengti standartai. Šios nevyriausybės organizacijos būstinė yra Ženevoje (Šveicarija), ją sudaro nacionalinių standartizacijos institucijų tinklas, kuriame atstovaujama, be kita ko, visoms valstybėms narėms (po instituciją iš kiekvienos valstybės narės). ISO yra privatus subjektas, finansuojamas iš jos narių įmokų ir įnašų, jos leidinių ir paslaugų pardavimo, taip pat galimų paramos teikėjų įnašų (žr. ISO įstatų, prieinamų šiuo interneto adresu: <https://www.iso.org/fr/publication/PUB100322.html>, 21 straipsnio 1 dalį).

³ 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB (OL L 127, 2014, p. 1; klaidų ištaisymai OL L 150, 2015, p. 24 ir OL L 295, 2016, p. 84).

⁴ Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo taip pat iš esmės klausia, ar nagrinėjamų standartų nepaskelbimas atitinka 2013 m. kovo 7 d. Tarybos reglamentą (ES) Nr. 216/2013 dėl *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* elektroninės versijos paskelbimo (OL L 69, 2013, p. 1). Jau šiame etape pabrėžiu, kad nemanau, jog šis reglamentas reikšmingas šiam prašymui priimti prejudicinį sprendimą. Tame reglamente nėra nuorodų, patikslinančių, kokie dokumentai turi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje.

II. Teisinis pagrindas

A. Reglamentas (EB) Nr. 1049/2001

6. Reglamento (EB) Nr. 1049/2001⁵ 12 straipsnyje nustatyta:

„1. Institucijos sudaro galimybes, kad dokumentai, kiek įmanoma, būtų tiesiogiai prieinami visuomenei elektroniniu būdu arba per registrą pagal atitinkamos institucijos taisykles.

2. Visų pirma tiesiogiai prieinami, laikantis 4 ir 9 straipsnio nuostatų, turėtų būti teisėkūros dokumentai, tai yra, valstybėse narėse juridinę galią turinčių arba jas saistančių teisės aktų priėmimo procese parengti arba gauti dokumentai.

<...>“

7. Šio reglamento 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Institucijos nesuteikia galimybės susipažinti su dokumentais, dėl kurių atskleidimo nukentėtų apsauga:

– komercinių fizinių arba juridinių asmenų interesų, įskaitant intelektinės nuosavybės,

– <...>“

B. Reglamentas (ES) Nr. 1025/2012

8. Reglamento (ES) Nr. 1025/2012⁶ 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Norėdamos pasiekti aukštesnę dalyvavimo standartizacijos sistemoje lygį, nacionalinės standartizacijos institucijos skatina ir palengvina MVĮ prieigą prie standartų ir standartų rengimo proceso, pavyzdžiui:

<...>

c) suteikdamos nemokamą galimybę dalyvauti standartizacijos veikloje ar numatydamos tam specialius tarifus;

d) suteikdamos nemokamą prieigą prie standartų projektų;

e) nemokamai pateikdamos savo interneto svetainėse standartų santraukas;

<...>“

⁵ 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, 2001, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

⁶ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl Europos standartizacijos, kuriuo iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 89/686/EEB ir 93/15/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/9/EB, 94/25/EB, 95/16/EB, 97/23/EB, 98/34/EB, 2004/22/EB, 2007/23/EB, 2009/23/EB ir 2009/105/EB ir panaikinamas Tarybos sprendimas 87/95/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1673/2006/EB (OL L 316, 2012, p. 12).

9. Reglamento (ES) Nr. 1025/2012 10 straipsnio 6 dalyje nustatyta:

„Jei darnusis standartas atitinka reikalavimus, kuriuos jis turi apimti ir kurie nustatyti atitinkamuose Sąjungos derinimo teisės aktuose, Komisija nedelsiant paskelbia nuorodą į tokį darnųjį standartą [Oficialiajame leidinyje] ar kitomis priemonėmis, tenkinančiomis atitinkamame Sąjungos derinimo teisės akte nustatytas sąlygas.“

C. Direktyva 2014/40

10. Direktyvos 2014/40 11 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„nustatant dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekį cigarečių išsiskiriančiose medžiagose (toliau – išsiskiriančių medžiagų kiekiai) reikėtų remtis atitinkamais tarptautiniu mastu pripažintais ISO standartais. <...>“

11. Šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Iš valstybėse narėse pateikiamų rinkai ar gaminamų cigarečių išsiskiriančių medžiagų didžiausi leistini kiekiai (toliau – didžiausi leistini kiekiai) turi neviršyti:

- a) 10 mg dervų iš vienos cigaretės;
- b) 1 mg nikotino iš vienos cigaretės;
- c) 10 mg anglies monoksido iš vienos cigaretės.“

12. Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„1. Dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekis iš cigarečių išsiskiriančiose medžiagose nustatomas remiantis ISO standartu 4387 – dervoms, ISO standartu 10315 – nikotinui ir ISO standartu 8454 – anglies monoksidui.

Dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekio matavimo tikslumas nustatomas pagal ISO 8243 standartą.“

III. Pagrindinė byla, prejudicinis klausimas ir procesas Teisingumo Teisme

13. 2018 m. liepos 31 d. ir rugpjūčio 2 d. raštais pareiškėjai pagrindinėje byloje *Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit* (Nyderlandų maisto ir vartojimo prekių saugos tarnyba, Nyderlandai, toliau – NVWA) paprašė užtikrinti, kad Nyderlanduose vartotojams siūlomos cigaretės su filtrais, vartojamos pagal numatytą paskirtį, atitiktų Direktyvos 2014/40 3 straipsnio 1 dalyje nustatytus didžiausius leistinus išsiskiriančius dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekius, ir prireikus imtis poveikio priemonių, kad šių reikalavimų neatitinkantys gaminiai būtų pašalinti iš rinkos⁷.

⁷ Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad prašymas imtis poveikio priemonių pagal galiojančią Nyderlandų teisę grindžiamas *Tabaks- en rookwarenwet* (Tabako gaminių ir rūkymui skirtų gaminių įstatymas) 14 straipsniu. Pagal šią nuostatą NVWA įgaliota priimti administracinį nurodymą, privalomą tabako produktų gamintojams, importuotojams ir platintojams, jeigu jie nesilaiko šio įstatymo 17a straipsnio 1 ir 2 dalių, t. y. nesiima reikiamų priemonių, kad jų gaminiai atitiktų taikomus reikalavimus, arba prireikus jų nepašalina iš rinkos.

14. 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimu NVWA atmetė vieno iš pareiškėjų pagrindinėje byloje, *Stichting*, siekiančio apsaugoti jaunimą nuo rūkymo, prašymą imtis poveikio priemonių. *Stichting* ir visi kiti pareiškėjai pagrindinėje byloje dėl šio sprendimo pateikė administracinį skundą *staatssecretaris*.

15. 2019 m. sausio 31 d. *staatssecretaris* atmetė *Stichting* skundą kaip nepagrįstą, o kitų pareiškėjų pagrindinėje byloje – kaip nepriimtina.

16. Pareiškėjai pagrindinėje byloje dėl to sprendimo pateikė skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme. *Vereniging Nederlandse Sigaretten- en Kerftabakfabrikanten* (Nyderlandų cigarečių ir tabako gamintojų asociacija, Nyderlandai, toliau – VSK) pateikė prašymą ją pripažinti trečiuoju suinteresuotuoju asmeniu pagrindinėje byloje. Šis prašymas buvo tenkintas.

17. Šioje byloje *Stichting* iš esmės tvirtina, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodytas dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekio iš cigarečių su filtru išsiskiriančiose medžiagose nustatymo metodas neprivalomas. Anot jo, šios išsiskiriančios medžiagos turi būti matuojamos atsižvelgiant, be kita ko, į numatytą šių gaminių vartojimą, konkrečiau kalbant, į tai, kad rūkančiųjų lūpos ir pirštai iš dalies užspaudžia cigarečių filtruose esančias mikroskylutes. Todėl realiai tų medžiagų išsiskiria daugiau, nei nustatoma pagal šį metodą⁸. Šiomis aplinkybėmis reikia taikyti kitą, labiau vartotojų sveikatą apsaugantį metodą⁹.

18. *Staatssecretaris*, palaikomas VSK, prieštarauja šiems argumentams ir teigia, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalis yra privalomojo pobūdžio. Todėl nacionalinės valdžios institucijos savo iniciatyva negali nukrypti nuo šioje nuostatoje nurodyto metodo. Bet kuriuo atveju būtent Sąjungos teisės aktų leidėjas sprendžia, ar pakeisti tą nuostatą, ar ne.

19. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, *pirma*, ar tai, kad ISO standartai, kuriais remiantis matuojamas iš cigarečių su filtru išsiskiriančių dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekis, neskelbiami Oficialiajame leidinyje ir ISO su jais susipažinti galima tik už užmokestį, suderinama, be kita ko, su SESV 297 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje nustatyta paskelbimo tvarka ir skaidrumo principu.

20. *Antra*, jis abejoja dėl Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje numatyto išsiskiriančių medžiagų kiekio nustatymo metodo privalomojo pobūdžio, taip pat dėl šios nuostatos galiojimo atsižvelgiant į šios direktyvos ir kitų aukštesnės galios teisės normų tikslus¹⁰.

⁸ Anot pareiškėjų pagrindinėje byloje, Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodytas metodas grindžiamas rūkymo įrenginio, kuriame cigarečių filtro mikroskylutės neužspaudžiamos, naudojimu. Dėl šių mikroskylučių per filtrą įtraukiamas švarus oras, todėl įkvepiamuose dūmuose sumažėja dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekis. Tačiau rūkantis asmuo, pirštais ir lūpomis iš dalies užspausdamas šį filtrą, įkvepia dūmus, kuriuose šių medžiagų koncentracija didesnė.

⁹ *Stichting* tvirtina, kad turėtų būti taikomas „Canada Intense“ matavimo metodas. Jo nuomone, šis metodas leistų labiau priartėti prie realių cigarečių su filtru vartojimo sąlygų, nes pagal jį atsižvelgiama į tai, kad filtro mikroskylutės užspaudžiamos. Išsamumo sumetimais pažymiu, kad dabar tą metodą nagrinėja ISO (šiuo klausimu žr. <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:tr:19478:-2:ed-1:v1:fr>).

¹⁰ Konkrečiau kalbant, šis teismas abejoja dėl to metodo atitikties SESV 114 straipsnio 3 daliai, susijusiai su teisės aktų sveikatos srityje suderinimu, taip pat atitikties Pasaulio sveikatos organizacijos tabako kontrolės pagrindų konvencijai (2003 m. gegužės 21 d. pasirašyta Ženevoje; Europos Sąjunga ir valstybės narės yra jos šalys) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 24 ir 35 straipsniams, atitinkamai skirtiems vaiko teisėms ir sveikatos apsaugai.

21. Šiomis aplinkybėmis *rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) 2020 m. kovo 20 d. nutartimi, ją Teisingumo Teismas gavo 2020 m. kovo 24 d., nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui, be kita ko, šį prejudicinį klausimą¹¹:

„Ar Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje numatyto matavimo metodo grindimas ISO standartais, kurie nėra laisvai prieinami, atitinka SESV 297 straipsnio 1 dalį ir skaidrumo principą, kuriuo ji grindžiama?“

22. *Stichting*, VSK, Nyderlandų vyriausybė, Europos Parlamentas, Europos Sąjungos Taryba ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas Teisingumo Teisme. Šioje byloje teismo posėdžio nebuvo rengiama. Vis dėlto šalys ir suinteresuotieji asmenys raštu atsakė į 2021 m. vasario 9 d. Teisingumo Teismo pateiktus klausimus.

IV. Analizė

A. Pirminės pastabos

23. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo prašymą šioje išvadoje bus susitelkta į pirmąjį prejudicinį klausimą.

24. Pateikdamas šį klausimą, kurį sudaro dvi dalys, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo prašo, *pirma*, nurodyti, ar pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą reikalaujama Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytus ISO standartus paskelbti Oficialiajame leidinyje, ir, *antra*, išaiškinti, ar galimybės susipažinti su šių standartų turiniu sąlygos (be to, kad jie nepaskelbti Oficialiajame leidinyje, ISO galima su jais susipažinti tik už mokestį, o Sąjungos institucijos nesudaro galimybės tiesiogiai ir nemokamai susipažinti su jų turiniu) atitinka skaidrumo principą.

25. Pirmiausia pabrėžiu, jog atsižvelgiant į tai, kad Teisingumo Teismui pateiktas klausimas galiausiai susijęs su *įstatymo turinio prieinamumu*, t. y. piliečių galimybe su juo susipažinti, mano nuomone, akivaizdu, kad atsakymo į šį klausimą atspirties taškas demokratinėje visuomenėje yra tai, kad kiekvienas asmuo turi turėti galimybę laisvai susipažinti su įstatymo turiniu. Tai yra vienas iš teisinės valstybės pagrindų¹².

26. Mano nuomone, šis galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principas turi būti užtikrinamas bent dėl dviejų priežasčių. Pirmoji priežastis kyla iš sentencijos „įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės“, ir neišvengiamai suponuoja, kad įstatymu negalima *remtis prieš* teisės subjektus, kol jie neturi galimybės su juo susipažinti. Antroji priežastis – iš būtinybės visiems piliečiams turėti galimybę susipažinti su visais viešosios valdžios priimtais teisės aktais, reglamentuojančiais gyvenimą visuomenėje, kad būtų užtikrintas jų laikymasis¹³, ir

¹¹ Kadangi šioje išvadoje nagrinėjami tam tikri konkretūs šios bylos aspektai, pakartotas tik reikšmingas klausimas. Su visais klausimais galima susipažinti internete ir Oficialiajame leidinyje (OL C 222, 2020, p. 17).

¹² Primenu, kad teisinės valstybės principas įtvirtintas ESS 2 straipsnyje.

¹³ Be to, Europos Žmogaus Teisių Teismas šiuo klausimu nusprendė: kadangi pagrindinės teisės varžymas turi būti „nustatytas įstatyme“, tai suponuoja, kad įstatymas (jis apima ir rašytinę ir nerašytinę teisę) turi būti *pakankamai prieinamas*: konkrečiomis aplinkybėmis pilietis turi galėti gauti pakankamai informacijos apie tam tikru atveju taikytinas teisės normas. Be to, šis teismas nurodė, kad „įstatymu“ galima laikyti tik pakankamai tiksliai suformuluotą normą, kad pilietis galėtų reguliuoti savo elgesį; kad prireikus, pasinaudodamas specialisto pagalba, konkrečiomis aplinkybėmis pakankamai protingai galėtų numatyti konkrečių veiksmų sukeltą pasekmę (žr. 1979 m. balandžio 26 d. EŽTT sprendimo *Sunday Times prieš Jungtinę Karalystę*, CE:ECHR:1979:0426JUD000653874, 49 punktą).

veiksmingai įgyvendinti demokratinėje visuomenėje jiems suteiktas teisės¹⁴. Beje, būtent tai ir yra pareiškėjų pagrindinėje byloje veiksmų esmė: pateikdami skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme šie subjektai, kurių bendras tikslas yra rūkymo prevencija, remiasi būtent tuo, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nustatytas matavimo metodas, jų nuomone, nepakankamai apsaugo vartotojų sveikatą.

27. Ar šis principas reiškia, kad teisėkūros procedūra priimtame Sąjungos teisės akte, kaip antai šiuo atveju Direktyvoje 2014/40¹⁵, nurodyti ISO standartai turi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje, ar vis dėlto Sąjungos institucijos bent turi užtikrinti, kad jų turinys būtų tiesiogiai ir nemokamai prieinamas visuomenei?

28. Pirmiausia šiuo klausimu reikia patikslinti, kad nė vienoje Sąjungos teisės nuostatoje konkrečiai neregamentuojami paskelbimo reikalavimai, kuriuos turi tenkinti *tarptautiniai standartai*, kaip antai nagrinėjami ISO standartai, kai jie taip nurodyti teisėkūros procedūra priimtame akte. Konkrečiai kalbant, Reglamento N. 1025/2012 10 straipsnio 6 dalis, kurioje įtvirtinti konkretūs įpareigojimai dėl *darniųjų standartų* paskelbimo¹⁶, neapima ISO standartų. Šiomis aplinkybėmis manau, jog svarbu atsižvelgti į tai, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas ne dėl klausimo, ar kiti techniniai standartai, nesvarbu, ar jie nacionaliniai, darnieji ar Europos¹⁷, Oficialiajame leidinyje turi būti skelbiami pateikiant visą turinį, ar ne, arba ar jų turinys turi būti laisvai prieinamas visuomenei. Šiuo atveju klausimas keliamas tik dėl tarptautinių standartų, konkrečiai – standartų, parengtų ISO, t. y. privačios organizacijos, finansuojamos, be kita ko, iš jos pačios parengtų standartų pardavimo¹⁸.

29. Toliau, kaip vėliau pabrėšiu šioje išvadoje, atsakymą į pirmąjį prejudicinį klausimą, mano nuomone, lemia, tai, kaip Sąjungos teisėkūros procedūra priimtu aktu, kuriame nurodyti ISO standartai, siekiama naudoti tokius standartus.

30. Šiuo klausimu, manau, jog reikšmingi keli aspektai. Šioje byloje jų nurodysiu tris. *Pirma*, ar nagrinėjami standartai būtini, siekiant susipažinti su teisėkūros procedūra priimto akto, kuriame jie nurodyti, „esminiais reikalavimais“, ar jie yra techninio ir papildomojo pobūdžio, palyginti su tais reikalavimais? *Antra*, ar šiais standartais įmonėms, kurių gaminiams ar veiklai jie taikomi, siekiama nustatyti pareigas? *Trečia*, jeigu šie standartai yra techninio ir papildomojo pobūdžio ir jais nesiekama nustatyti pareigų tokioms įmonėms, o tai reiškia, kad jie neturi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą (kaip paaikšinsiu B skyriuje), ar tai, kad Sąjungos institucijos nenustatė palankesnių nei ISO numatytų galimybes susipažinti sąlygų, neproporcingai riboja visuomenės galimybę su jais susipažinti, todėl pažeidžiami bendrieji principai, kuriais grindžiama ta nuostata (C skyrius)?

¹⁴ Šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 1 d. Sprendimą *Švedija ir Turco / Taryba* (C-39/05 P ir C-52/05 P, EU:C:2008:374, 46 punktas).

¹⁵ Be to, kituose reglamentuose ir direktyvose ISO standartai naudojami panašiai kaip Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje, t. y. tik įtraukiama nuoroda į šiuos standartus. Pavyzdžiui, žr. 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 576/2013 dėl gyvūnų augintinių vežimo nekomerciniais tikslais, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 998/2003 (OL L 178, 2013, p. 1); jo II priede „Techniniai atsakiklių reikalavimai“ nurodyti standartai ISO 11784 ir ISO 11785. Taip pat kaip pavyzdį žr. 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2014/90/ES dėl laivų įrenginių, kuria panaikinama Tarybos direktyva 96/98/EB (OL L 257, 2014, p. 146; klaidų ištaisymas OL L 146, 2018, p. 8); jos III priede „Reikalavimai, kuriuos turi atitikti atitikties vertinimo įstaigos, kad galėtų tapti notifikuotomis įstaigomis“ nurodyti standartai ISO/IEC 17065:2012 ir ISO/IEC 17025:2005.

¹⁶ Pagal šiuos reikalavimus Oficialiajame leidinyje turi būti skelbiama tik nuoroda į darniuosius standartus, o ne visas jų turinys.

¹⁷ Sąjungoje standartai vadinami nacionaliniais, tarptautiniais, Europos arba darniaisiais atsižvelgiant į tai, ar juos priėmė nacionalinė, ar tarptautinė standartizacijos institucija, Europos standartizacijos organizacija arba tai yra remiantis Komisijos prašymu priimtas Europos standartas, skirtas naudoti taikant Sąjungos derinimo teisės aktus (žr. Reglamento Nr. 1025/2012 2 straipsnio 1 punkto a, b, c ir d papunkčius).

¹⁸ Šiuo klausimu darau nuorodą į šios išvados 2 išnašą.

31. Be to, pastarasis aspektas, atrodo, mažiau reikšmingas, kai aišku, kad teisėkūros procedūra priimtame akte nurodyti standartai yra *specialistų* parengta techninių žinių kodifikacija, skirta *specialistams*¹⁹. Tačiau kuo standartas artimesnis sričiai, kurioje piliečiai gali siekti įgyvendinti jiems demokratinėje visuomenėje suteiktas teises (pavyzdžiui, kaip šiuo atveju – sveikatos ir vartotojų apsaugos srityje), tuo labiau reikia atsižvelgti į tą elementą ir kelti klausimą, ar standarto turinys turi būti laisvai prieinamas visuomenei.

B. Dėl paskelbimo pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą (pirmojo klausimo pirma dalis)

32. Primenu, kad pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą *teisėkūros procedūra priimtus aktus* reikalaujama skelbti Oficialiajame leidinyje.

33. Manau, kad reikia išnagrinėti du atvejus. *Arba* nagrinėjami ISO standartai savaime gali būti laikomi „teisėkūros procedūra priimtais aktais“, o tokiu atveju aišku, kad pagal šią nuostatą turi būti skelbiamas visas jų turinys (1 skirsnis), *arba* šie standartai negali būti laikomi atitinkančiais šią apibrėžtį, todėl reikia kelti klausimą, ar vis dėlto pagal tą nuostatą jų turinys turi būti skelbiamas, nes jie yra teisėkūros procedūra priimto akto (t. y. Direktyvos 2014/40) „elementai“ (2 skirsnis).

1. Nagrinėjami ISO standartai savaime nėra „teisėkūros procedūra priimti aktai“

34. Sąvoka „teisėkūros procedūra priimti aktai“ SESV 289 straipsnio 3 dalyje apibrėžta kaip apimanti „pagal teisėkūros procedūrą priimtus teisės aktus“. Teisingumo Teismas nusprendė, kad remiantis šia nuostata teisės aktas laikytinas Sąjungos „teisėkūros procedūra priimtu aktu“ tik tuomet, jeigu jis priimtas remiantis Sutarčių nuostata, kurioje aiškiai daroma nuoroda *arba* į įprastą teisėkūros procedūrą, nurodytą SESV 289 straipsnio 1 dalyje ir SESV 294 straipsnyje, *arba* į specialią teisėkūros procedūrą, aprašytą SESV 289 straipsnio 2 dalyje²⁰.

35. Šiuo atveju visos bylos šalys ir įstojusios į šią bylą šalys, išskyrus pareiškėjus pagrindinėje byloje, mano, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodyti ISO standartai savaime neturi būti laikomi „teisėkūros procedūra priimtais aktais“.

36. Visiškai pritariu šiai nuomonei.

37. Iš tikrųjų akivaizdu, kad šie standartai, kuriuos, kaip teisingai priminė Komisija, parengė privati organizacija, t. y. ISO²¹, nepriimti pagal *atskirą* įprastą ar specialią teisėkūros procedūrą, t. y. procedūrą, per kurią Sąjungos teisės aktų leidėjas konkrečiai siekė juos priimti, remdamasis Sutarčių nuostatomis.

38. Aplinkybė, kad po to, kai ISO priėmė standartus, Sąjungos teisės aktų leidėjas per teisėkūros procedūrą, po kurios priimta Direktyva 2014/40, tuos standartus pasirinko cigarečių su filtru išskiriamų medžiagų kiekiui matuoti ir tikrinti, kad jie neviršytų šios direktyvos

¹⁹ Žr. Brunet, A. „Le paradoxe de la normalisation: une activité d'intérêt général mise en œuvre par les parties intéressées“, *La normalisation en France et dans l'Union européenne: une activité privée au service de l'intérêt général?*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, Provanso Eksas, 2012, p. 51.

²⁰ Žr. 2017 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Slovakija ir Vengrija / Taryba* (C-643/15 ir C-647/15, EU:C:2017:631, 62 punktą).

²¹ Skirtingai nei darnieji standartai, parengti bendradarbiaujant Europos standartizacijos institucijoms, valstybėms narėms ir Komisijai, nes juos rengia privačios organizacijos, gavusios Komisijos įgaliojimą (suteikiamą remiantis direktyva), o Sąjungos institucijos nedalyvauja ISO standartų rengimo procedūroje.

3 straipsnio 1 dalyje nustatytų ribų, manau, *taip pat* neleidžia daryti išvados, kad jie patys per šią procedūrą „priimti“ kaip „teisėkūros procedūra priimti aktai“. Vienintelis tos procedūros tikslas – priimti tą direktyvą.

39. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes ir į tai, kad iš nurodytų SESV nuostatų aiškiai matyti, kad Sutarties rengėjai vadovavosi *formaliu požiūriu*²², pagal kurią teisėkūros procedūra priimamais aktais laikomi tik aktai, priimti pagal įprastą teisėkūros procedūrą arba pagal specialią teisėkūros procedūrą, manau, jog aišku, kad nagrinėjami ISO standartai negali būti laikomi savaime priklausančiais šiai aktų kategorijai²³.

2. Nagrinėjami ISO standartai yra teisėkūros procedūra priimto akto „elementai“, vis dėlto nereikalaujama paskelbti viso jų turinio Oficialiajame leidinyje

40. Iš pirmesnio poskirsnio matyti, kad šios bylos aplinkybėmis tik Direktyva 2014/40, paskelbta Oficialiajame leidinyje, gali būti laikoma atitinkančia „teisėkūros procedūra priimto akto“ apibrėžtį, kaip tai suprantama pagal SESV 289 straipsnio 3 dalį. Kaip teigė Nyderlandų vyriausybė, šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nurodyti ISO standartai yra nebent šio teisėkūros procedūra priimto akto „elementai“.

41. Ar visas šių elementų turinys turi būti skelbiamas Oficialiajame leidinyje pagal SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą? Manau, kad ne.

42. Šiuo klausimu pažymiu, kad išvadoje byloje Heinrich²⁴, kurioje nagrinėtas atvejis, kai reglamento²⁵ priedas nebuvo paskelbtas Oficialiajame leidinyje, generalinė advokatė E. Sharpston pabrėžė, kad tokio priedo nepaskelbimas yra „gairių [akto] paskelbimas be turinio“ ir tai yra „ydingas ir nepakankamas paskelbimas“, kuris neatitinka SESV 297 straipsnio 2 dalies (susijusios su *ne teisėkūros procedūra priimtų aktų* – reglamentų, direktyvų ir sprendimų, paskelbimu) reikalavimų.

43. Pritariu šiai analizei, kuri, manau, gali būti taikoma SESV 297 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje nurodytų *teisėkūros procedūra priimtų aktų* paskelbimo tvarkai. Mano nuomone, ši nuostata netektų prasmės, jeigu Oficialiajame leidinyje turėtų būti skelbiami tik tokio akto priėmimą formalizuojantys pagrindai, o ne visas jo „turinys“.

44. Kaip paaškinsiu toliau, vis dėlto nemanau, kad pagal tą nuostatą reikalaujama paskelbti Oficialiajame leidinyje, jeigu, kaip šiuo atveju, teisėkūros procedūra priimto akto nuostatoje ar nuostatose nurodyti „elementai“ yra ISO standartai, atitinkantys paprastus techninio ir papildomo pobūdžio patikslinimus, palyginti su šio akto „esminiais reikalavimais“ (pirmas kriterijus) ir jais įmonėms, kurių gaminiams ar veiklai tokie standartai taikomi, nesiekiamo *nustatyti* pareigų (antras kriterijus).

²² Pakartoju frazę, kurią vartojo generalinis advokatas Y. Bot išvadoje bylose *Slovakija / Taryba ir Vengrija / Taryba* (C-643/15 ir C-647/15, EU:C:2017:618, 63 punktas).

²³ Dėl klausimo, ar viso nagrinėjamų ISO standartų turinio paskelbimo Oficialiajame leidinyje gali būti aiškiai reikalaujama kitose Sąjungos teisės nuostatose, išsamumo sumetimais pažymiu, jog Reglamento Nr. 1049/2001 13 straipsnyje nustatyta, kad, be SESV 297 straipsnyje nurodytų „teisėkūros procedūra priimtų aktų“ ir „ne teisėkūros procedūra priimti aktų“, skelbiami ir kiti dokumentai. Vis dėlto direktyvose ar reglamentuose nurodyti techniniai standartai negali būti priskiriami prie jokios iš šioje nuostatoje nurodytos dokumentų kategorijų.

²⁴ C-345/06, EU:C:2008:212, 67 punktas.

²⁵ T. y. 2003 m. balandžio 4 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 622/2003, nustatantis priemonės bendriesiems pagrindiniams aviacijos saugumo standartams įgyvendinti (OL L 89, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 7 t., p. 252).

a) Nagrinėjami ISO standartai yra techninio ir papildomojo pobūdžio, palyginti su Direktyvos 2014/40 3 straipsnio 1 dalyje nustatytais „esminiais reikalavimais“ (pirmas kriterijus)

45. „Esminius reikalavimus“ suprantu kaip Sąjungos teisėkūros procedūra priimto akto, kuriuo siekiama apibrėžti išankstines gaminių (pavyzdžiui, kaip šiuo atveju – cigarečių su filtru) pateikimo į vidaus rinką sąlygas, normas, konkrečiai susijusias su šiomis sąlygomis, todėl atspindinčias teisės aktų leidėjo politinio pasirinkimo, siekiant įgyvendinti šiuos tikslus, esmę²⁶.

46. Atsižvelgdamas į šią apibrėžtį manau, kad atsakymą į klausimą, ar tokiam teisėkūros procedūra priimtame akte nurodyti ISO standartai turi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje, ar ne, lemia tai, kaip jie susiję su tokiais „esminiais reikalavimais“ ir taip priskiriami prie akto „turinio“. Konkrečiau kalbant, manau, jog reikia skirti situaciją, kai tokie standartai yra *techniniai* ir *papildomi*, palyginti su esminiais reikalavimais, ir situaciją, kai tokie standartai yra būtini jų taikymo sričiai nustatyti ar jų turiniui suprasti.

47. Šiuo atveju konstatuoju, kad, *pirma*, Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytais ISO standartais siekiama *techniniu* lygiu išsamiau apibūdinti metodą, kuriuo remiantis matuojami cigarečių su filtru išskiriamų dervų, nikotino ir anglies monoksido kiekiai.

48. *Antra*, iš šios nuostatos ir šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalies sąsajos matyti, kad, nors šios normos susijusios *tik* su matavimo metodu, taikomu tikrinant, ar paisoma pastarojoje nuostatoje nurodytų didžiausių leistinų kiekių, jos atspindi Sąjungos teisės aktų leidėjo politinio pasirinkimo, siekiant įgyvendinti vartotojų apsaugos ir, be kita ko, sveikatos apsaugos tikslus, esmę²⁷. Be to, *viena vertus*, Direktyvoje 2014/40 nurodytos cigaretės su filtru negali būti pateikiamos rinkai, jeigu tie kiekiai viršijami (kitais tariant, šie kiekiai yra išankstinė šių gaminių pateikimo rinkai sąlyga), ir, *kita vertus*, tuos šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje konkrečiai nurodytus kiekius²⁸ gali sužinoti bet kuris Sąjungos pilietis, neatsižvelgdamas į šiuos standartus.

49. Iš šių aplinkybių darau išvadą, kad taikant šią Direktyvą 2014/40 „esminiais reikalavimais“, mano nuomone, reikia laikyti *ne* nagrinėjamus ISO standartus, o tos direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nurodytus didžiausius leistinus kiekius. Be to, šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nurodyti ISO standartai yra *papildomi*, palyginti su tokiais reikalavimais.

50. Kaip paaiškinsiu toliau, šią išvadą patvirtina aplinkybė, kad šiuose standartuose cigarečių su filtru gamintojams ir importuotojams nenustatyta pareigų (antras kriterijus).

b) Nagrinėjamais ISO standartais įmonėms, kurių gaminiams jie taikomi, nesiekiama nustatyti pareigų (antras kriterijus)

51. Dėl antrojo kriterijaus svarbu priminti, kad „standartas“ plačiąja prasme Sąjungoje apibrėžiamas kaip „pripažintos standartizacijos institucijos priimta <...> *savanoriško taikymo* techninė specifikacija“²⁹. Taigi jis apskritai nėra skirtas įmonių, kurių gaminiams taikomi tokie standartai, pareigoms nustatyti.

²⁶ Šią sąvoką pasiskoliniau iš 2000 m. paskelbto Komisijos naujuoju požiūriu ir visuotiniu požiūriu grindžiamų direktyvų įgyvendinimo vadovo (konkrečiai skirto darniesiems standartams, priimtiems vadovaujantis šiuo naujuoju požiūriu), kuriame „esminiai reikalavimai“ apibūdinti kaip visos nuostatos, būtinos direktyvos tikslui pasiekti ir nustatančios gaminio pateikimo rinkai sąlygas.

²⁷ Žr., be kita ko, Direktyvos 2014/40 59 konstatuojamąją dalį: „<...> būtina užtikrinti, kad tabako ir susijusių gaminių gamintojams, importuotojams ir platintojams nustatytomis prievolėmis būtų <...> užtikrintas aukštas sveikatos ir vartotojų apsaugos lygis <...>“.

²⁸ Žr. šios išvados 11 punktą.

²⁹ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 2 straipsnio 1 punktą (pasviruoju šriftu išskirta mano).

52. Toliau atsižvelgiant į pirmesnę skirsnę reikia pripažinti, kad, jeigu Sąjungos teisės aktų leidėjas ISO standartus naudotų šių įmonių pareigoms nustatyti, iš esmės tokie standartai turėtų būti siejami su „esminiais reikalavimais“³⁰, todėl turėtų būti skelbiami Oficialiajame leidinyje³¹. Jų laikymasis taptų išankstine nurodytų gaminių platinimo vidaus rinkoje sąlyga³².

53. Šiuo atveju manau, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodytais ISO standartais nesiekama cigarečių su filtru gamintojams ir importuotojams nustatyti pareigų.

54. Priimdamas tą nuostatą Sąjungos teisės aktų leidėjas, regis, tikrai neatsižvelgė į tai³³, kad matuodamos iš cigarečių su filtru išsiskiriančias medžiagas laboratorijos, kurioms pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį pavesta kontroliuoti tas medžiagas, galėtų taikyti kitą nei nagrinėjamos ISO normose nustatytą metodą.

55. Vis dėlto, nors pripažįstu šį privalomąjį pobūdį kontrolės laboratorijoms³⁴, manau, jog šiuo atveju vienintelė iš tikrųjų cigarečių su filtru gamintojams ir importuotojams tenkanti pareiga – užtikrinti, kad šios išsiskiriančios medžiagos neviršytų tos direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatytų didžiausių leistinų kiekių. Šie importuotojai ir gamintojai neprivalo patys taikyti tos direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje išvardytose ISO normose nurodyto nustatymo metodo.

56. Be to, kadangi tų gaminių atitiktis turi būti vertinama atsižvelgiant *tik* į šiuos didžiausius leistinus kiekius, manau, jog importuotojai ir gamintojai, net ir nežinodami nagrinėjamų ISO standartų turinio, gali užsitikrinti, kad paisoma tų ribų, todėl tiekti rinkai šiuos esminius reikalavimus atitinkančius gaminius.

57. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, kad šiais standartais cigarečių su filtru gamintojams ir importuotojams nenustatyta pareigų, o tai patvirtina, kad jie yra *techniniai ir papildomi*, palyginti su „esminiais reikalavimais“, įtvirtintais šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje, kurių gamintojai ir importuotojai turi patys.

³⁰ Šiuo klausimu pažymėtina, kad, esant platesniam, nei nagrinėjamas šioje byloje, kontekstui, Teisingumo Teismas pripažino, kad Sąjungos viešosios valdžios institucijų priimti aktai ir jų elementai turi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje, jeigu, be kita ko, jais nustatomos *pareigos privatiems asmenims*. Konkrečiau kalbant, 2009 m. kovo 10 d. Sprendime *Heinrich* (C-345/06, EU:C:2009:140, 61 punktą) jis iš esmės nusprendė, kad Oficialiajame leidinyje nepaskelbtas priedas bet kuriuo atveju turėjo būti paskelbtas, nes jame nurodytomis pritaikymo priemonėmis nustatytos pareigos privatiems asmenims. Kitame sprendime (t. y. 2011 m. gegužės 12 d. Sprendimas *Polska Telefonia Cyfrowa*, C-410/09, EU:C:2011:294, 34 punktą) jis taip pat nusprendė, kad pagal vieną iš direktyvos nuostatų priimtą Komisijos gairės turi būti skelbiamos Oficialiajame leidinyje, jeigu jose yra „pareig[ų], kuri[as] būtų galima tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti privatiems asmenims“.

³¹ Išsamumo sumetimais pažymiu, kad tam tikros valstybės narės (konkrečiai – Prancūzija, Vengrija, Nyderlandų Karalystė ir Slovakijos Respublika) nustatė, kad, jeigu techninių standartų taikymas privalomas, jie turi būti laisvai ir nemokamai prieinami. Beje, šiuo klausimu Prancūzijos *Conseil d'État* (Valstybės Taryba) nusprendė: „siekiant patvirtinti konstitucinio lygio tikslo užtikrinti teisės normų prieinamumą <...> turi būti galimybė nemokamai susipažinti su privalomai taikomomis normomis“ (*Conseil d'État*, šeštoji kolegija, 2017 m. liepos 28 d., Nr. 402752, ECLI:FR:CECHS:2017:402752.20170728). Tačiau praktiškai galimybė susipažinti su tokiais standartais yra gana ribota. Šiuo klausimu *Association française de normalisation AFNOR* (Prancūzijos standartizacijos asociacija) nurodo, kad ISO prašymu galimybė nemokamai susipažinti buvo panaikinta, kiek tai susiję su visais šios organizacijos parengtais standartais.

³² Pažymiu, kad klausimas, ar nagrinėjami ISO standartai taikomi privalomai, ar ne, yra būtent antrojo, o ne pirmojo prejudicinio klausimo dalykas. Todėl manau, kad atsakant į pirmąjį klausimą jau dabar tikslinga pateikti kelis patikslinimus dėl šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą aspekto.

³³ Išskyrus tai, kad pagal Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 3 dalį Komisija priima deleguotuosius aktus dėl šių išsiskiriančių medžiagų nustatymo metodų pritaikymo.

³⁴ Šiuo klausimu pritariu Komisijos nuomonei tiek, kad nagrinėjami standartai *turi* būti taikomi, siekiant nustatyti, ar pateiktos rinkai cigaretės su filtru atitinka šiuos didžiausius leistinus kiekius.

c) Tarpinė išvada

58. Išnagrinėjęs šios išvados 44 punkte nurodytus du kriterijus darau išvadą, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytiems ISO standartams netaikomas SESV 297 straipsnio 1 dalies trečioje pastraipoje nustatytas paskelbimo reikalavimas. Palyginti su šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatytais didžiausiais leistiniais išsiskiriančių medžiagų kiekiais, kurie yra šio akto „esminiai reikalavimai“, šie standartai yra *techniniai* ir *papildomi* elementai, kurie, mano nuomone, neturi būti skelbiami Oficialiajame leidinyje.

59. Be to, kadangi šie standartai atitinka šiuos du kriterijus, manau, kad juos Sąjungos teisės aktų leidėjas galiausiai naudoja panašiai kaip *darniuosius standartus*, priimtus pagal „naujuoju požiūriu“ grindžiamas direktyvas³⁵, o dėl šių standartų teisės aktų leidėjas laikėsi nuomonės, kad pakanka paskelbti Oficialiajame leidinyje tik nuorodas į juos.

60. Šiuo klausimu pažymiu, kad Sprendime *James Elliott Construction*³⁶, susijusiame su tokiu darniuoju standartu³⁷, Teisingumo Teismas, pažymėjęs, kad dėl tokio standarto teisinių pasekmių nuoroda į jį prieš tai turi būti skelbiama Oficialiajame leidinyje, nurodė, kad jis turi jurisdikciją aiškinti to standarto turinį priimdamas prejudicinį sprendimą. Jis nepripažino reikšminga aplinkybės, kad Oficialiajame leidinyje nebuvo paskelbtas visas darniųjų standartų turinys.

61. Šiuo klausimu pažymiu, kad Teisingumo Teismas nepraleidžia progos, be kita ko, per prejudicinių sprendimų priėmimo procedūrą, kelti klausimo dėl jam abejotinomis atrodančių Sąjungos teisės aiškinimo prielaidų³⁸. Tačiau šiuo atveju jis to nepadarė, nors taikytinų paskelbimo reikalavimų neįvykdymas būtų tiesiogiai paveikęs šio standarto galimybę sukelti teisinių pasekmių³⁹.

62. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, manau, jog į pirmojo prejudicinio klausimo pirmą dalį reikia atsakyti, kad Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytų ISO standartų viso turinio nepaskelbimas Oficialiajame leidinyje nepažeidžia SESV 297 straipsnio 1 dalies trečios pastraipos.

³⁵ T. y. direktyvos, priimtos remiantis 1985 m. gegužės 7 d. Tarybos rezoliucija dėl naujojo požiūrio į techninį derinimą ir standartus (OL C 136, 1985, p. 1) (bet ne Direktyva 2014/40). Taikant „naująjį požiūrį“ parengtiems standartams bendra tai, kad jie įmonėms, kurių gaminiams šie standartai taikomi, nėra privalomi (tačiau turint omenyje tai, kad jų laikymasis lemia *atitiktis* esminiams reikalavimams *prezumpciją*, o tais reikalavimais galima prieš jas remtis). Be to, tais standartais techninių specifikacijų forma siekiama tik patikslinti „esminius reikalavimus“, kurių apimtį galima suprasti skaitant taikytiną direktyvą ir neatsižvelgiant į tuos standartus.

³⁶ Žr. 2016 m. spalio 27 d. Sprendimą (C-613/14, EU:C:2016:821, toliau – Sprendimas *James Elliott Construction*).

³⁷ Kadangi šis standartas priimtas remiantis „naujuoju požiūriu“ grindžiama direktyva (t. y. 1988 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/106/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su statybos produktais, derinimo (OL L 40, 1989, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 13 t., p. 296)). Dėl šio aspekto darau nuorodą į šios išvados 35 išnašą.

³⁸ Žr., pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės srityje priimtą 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Funke Medien NRW* (C-469/17, EU:C:2019:623, 16–26 punktas).

³⁹ Atsižvelgdamas į Sprendimą *James Elliott Construction* nematau priežasčių, dėl kurių kiti paskelbimo reikalavimai turėtų būti taikomi nagrinėjamiems ISO standartams. Iš tiesų darniesiems standartams, kaip nagrinėjamas Sprendime *James Elliott Construction*, priimtiems vadovaujantis „naujuoju požiūriu“, būdinga tai, kad jie parengti *a posteriori*, t. y. priėmus direktyvas, kurių esminius reikalavimus jie turi patikslinti, todėl šių direktyvų tekstuose nėra jokių nuorodų į tuos standartus. Vis dėlto abejoju, ar atsižvelgiant į šį skirtumą galima daryti išvadą, kad ISO standartai, į kuriuos padaryta tiesioginė nuoroda teisėkūros procedūra priimtame akte, labiau susiję su jo „turiniu“, ir visos jų turinys turėtų būti skelbiamas Oficialiajame leidinyje. Jeigu taip būtų, tai atsakymą į klausimą dėl techninio standarto paskelbimo Oficialiajame leidinyje lemtų tai, ar standartas jau egzistuoja priimant teisėkūros procedūra priimtą aktą, nes būtų taikomi skirtingi paskelbimo reikalavimai, nelygu jame padaryta tiesioginė nuoroda į privačios įstaigos jau parengtą standartą, ar tik numatyta, kad tokia įstaiga jį parengs. Mano nuomone, tai būtų tik „dirbtinis“ atskyrimas ir jis neturėtų jokios sąsajos su esminiais kriterijais, kuriuos akcentavau šios išvados 43 ir 44 punktuose ir kurie, mano nuomone, vieninteliai yra reikšmingi.

C. Dėl bendrųjų principų, kuriais grindžiama SESV 297 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa (pirmojo klausimo antra dalis)

63. Pirmojo prejudicinio klausimo antroje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar *galimybės susipažinti su* nagrinėjamais ISO standartais *sąlygos* atitinka skaidrumo principą, kuriuo, be kita ko, grindžiama SESV 297 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa.

64. Toliau pateiksiu šios problematikos analizės struktūrą. Pirmoje dalyje paaškinsiu, kaip turi būti suprantamas skaidrumo principas, kurį savo klausime nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Paaškinsiu, kad manau, jog iš tikrųjų šis teismas nurodo galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principą, o jo svarbą jau priminiau šios išvados 25 punkte. Antroje dalyje nurodysiu, kad šiame etape reikia kelti klausimą, ar Sąjungos institucijos turi numatyti palankesnes galimybės susipažinti sąlygas, nei nustatytos ISO (reikalaujama, kad asmenys, pageidaujantys susipažinti su jos rengiamų standartų turiniu, sumokėtų mokesčių), t. y. kad šie standartai būtų tiesiogiai ir nemokamai prieinami visiems. Pabrėšiu, kad atsakymą į šį klausimą lems tai, ar galimybės susipažinti su šių standartų turiniu sąlygos, pirma, yra pateisinamos ir, antra, neproporcingai neribojama visuomenės galimybės su jais susipažinti.

1. Dėl skaidrumo principo svarbos

65. Pati sąvoka „skaidrumas“ Sutarčių nuostatose nevartojama. Sutarčių rengėjai ESS 1 straipsnio 2 dalyje vartoja žodžius „atvirumo principas“, nurodydami, kad sprendimai priimami kuo labiau atsižvelgiant į šį principą ir kuo labiau priartinant juos prie piliečio, o SESV 15 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „siekdamos skatinti tinkamą valdymą ir užtikrinti pilietinės visuomenės dalyvavimą“ Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai veikia kiek įmanoma gerbdami šį principą.

66. Teisingumo Teismas atvirumo principą išaiškino taip, kad jis tose nuostatose nurodytas bendrai, o konkrečiai jį įgyvendina, be kita ko, „teisė susipažinti“ su dokumentais, įtvirtinta SESV 15 straipsnio 3 dalyje, Chartijos 42 straipsnyje ir Reglamente Nr. 1049/2001⁴⁰.

67. Šio reglamento 2 konstatuojamojoje dalyje skaidrumas siejamas su teise susipažinti su dokumentais⁴¹. Mano supratimu, ši teisė ne pagrindžia pareigą paskelbti, jau numatytą SESV 297 straipsnyje, o tik ją papildo, įpareigodama institucijas suteikti visuomenei galimybę susipažinti su dokumentų, kurių neapima pastaroji nuostata, kategorijomis⁴².

⁴⁰ Žr. 2012 m. birželio 28 d. Sprendimą *Komisija / Agrofert Holding* (C-477/10 P, EU:C:2012:394, 53 punktas), taip pat 2021 m. sausio 21 d. Sprendimą *Leino-Sandberg / Parlamentas* (C-761/18 P, EU:C:2021:52, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴¹ Reglamente Nr. 1049/2001 2 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad skaidrumas leidžia piliečiams artimiau dalyvauti sprendimų priėmimo procese bei garantuoja didesnę valdymo teisėtumą ir veiksmingumą bei aukštesnę atskaitomybę piliečiui mastą.

⁴² Pavyzdžiui, tai yra „valstybėse narėse juridinę galią turinčių arba jas saistančių teisės aktų priėmimo procese parengti arba gauti dokumentai“ (žr. Reglamente Nr. 1049/2001 12 straipsnio 2 dalį). Beje, šiuo klausimu pažymiu, jog, mano nuomone, visada galima remtis šia nuostata, siekiant įrodyti, kad ISO standartai turėtų būti tiesiogiai prieinami kaip „valstybėse narėse juridinę galią turinčių arba jas saistančių teisės aktų priėmimo procese <...> gauti dokumentai“ (pasviruoju šriftu išskirta mano), nes darau prielaidą, kad teisės aktų leidėjas gavo jų kopijas per Direktyvos 2014/40 priėmimo procedūrą. Toliau konstatuoju, kad Reglamente Nr. 1049/2001 4 straipsnyje numatytos kelios galimybės susipažinti su institucijų dokumentais išimties ir kad pagal šio straipsnio 2 dalį institucijos nesuteikia galimybės susipažinti su dokumentu, dėl kurio atskleidimo nukentėtų, be kita ko, komerciniai interesai, įskaitant intelektinę nuosavybę. Kadangi ISO remiasi šių standartų autorinėmis teisėmis, teoriškai gali būti atsisakyta juos atskleisti remiantis pastarąja nuostata, nebent viršesnis viešasis interesas reikalautų priešingai.

68. Šiomis aplinkybėmis manau, jog skaidrumas veikiau siejamas su piliečių galimybe kontroliuoti visą informaciją, kuri sudarė teisėkūros procedūra priimto akto pagrindą⁴³, o ne su galimybe susipažinti su paties teisėkūros procedūra priimto akto turiniu ir šio akto „elementais“, o tai yra šioje byloje nagrinėjamos problematikos esmė.

69. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, jog pateikdamas pirmojo prejudicinio klausimo antrą dalį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš tikrųjų siekia Teisingumo Teismui užduoti klausimą ne dėl skaidrumo principo, o dėl galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principo. Manau, jog aišku, kad šis principas – žinoma, neįrašytas Sutarčių tekstuose ar Chartijoje, bet privalomas kaip ESS 2 straipsnyje įtvirtinto teisinės valstybės principo pagrindas, – pagrindžia SESV 297 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą. Iš tikrųjų, kokia galėtų būti stipresnė ir konkretesnė to principo išraiška, jei ne pareiga paskelbti įstatymą?

70. Mano nuomone, nors šioje nuostatoje nereikalaujama paskelbti Oficialiajame leidinyje teisėkūros procedūra priimto akto nuostatose nurodytų elementų (kaip antai šiuo atveju ISO standartų, išvardytų Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje), pagal šį principą reikalaujama, kad Sąjungos institucijos visiems piliečiams užtikrintų *kaip galima platesnę susipažinimo* su šiais elementais *galimybę*. Taigi kiekvienas jų galimybės laisvai su jais susipažinti ribojimas turi būti, pirma, pateisinamas ir, antra, neproporcingai nevaržyti šios galimybės.

71. Kaip nurodyta šios išvados 26 punkte, galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principas turi du pagrindus. Pirma, jis kyla iš teisinio saugumo principo, pagal kurį reikalaujama, kad teisės normos būtų aiškios ir tikslios, o jų poveikį galima būtų numatyti, kad suinteresuotieji asmenys galėtų suprasti Sąjungos teisės reglamentuojamas situacijas ir teisinius santykius⁴⁴. Antra, užtikrindamas piliečiams galimybę laisvai susipažinti su įstatymais, t. y. visais viešosios valdžios institucijų priimtais visuomenės gyvenimą reglamentuojančiais teisės aktais, šis principas jiems suteikia galimybę įgyvendinti demokratines teises. Niekas negalėtų ginčyti įstatymo ar siekti jo raidos, jeigu nebūtų galimybės su juo susipažinti.

72. Nagrinėjama byla susijusi su šiuo antruoju teisės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principo aspektu. Joje susiklosčiusios būtent tokios aplinkybės, kai subjektai, aiškiai susipažinę su Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytų ISO standartų turiniu, prieštarauja tuose standartuose nustatytam metodui, kad būtų pašalinti, jų nuomone, netinkami gaminiai, ir galiausiai siekia ginčyti Sąjungos teisės aktų leidėjo pasirinkimą remtis tais standartais.

73. Kitame poskirsnyje paaškinsiu, dėl kokių priežasčių manau, jog šiuo atveju galimybės susipažinti su Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje išvardytų ISO standartų turiniu sąlygos, t. y. kad Sąjungos institucijos *plačiau visuomenei* nenumato palankesnių nei ISO jau nustatytų galimybės susipažinti sąlygų, yra pateisinamos ir neproporcingai neriboja jos galimybės su jais susipažinti.

⁴³ Šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 1 d. Sprendimą *Švedija ir Turco / Taryba* (C-39/05 P ir C-52/05 P, EU:C:2008:374, 46 punktas).

⁴⁴ Žr. 2011 m. gruodžio 8 d. Sprendimą *France Télécom / Komisija* (C-81/10 P, EU:C:2011:811, 100 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

2. Galimybės susipažinti su nagrinėjamų ISO standartų turiniu sąlygos neprieštarauja galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principui

a) Dėl pateisinimo

74. Šiuo atveju mokama prieiga prie nagrinėjamų ISO standartų turinio pateisinama tuo, kad juos parengė privati organizacija (ISO), finansuojama, be kita ko, iš jos parengtų standartų pardavimo. Geras šios organizacijos veikimas grindžiamas jos galimybe gauti investicijų grąžą, atsižvelgiant, be kita ko, į tai, kad tie standartai dėl jų sudėtingumo ir techninio pobūdžio reikalauja sutelkti didelius ISO personalo ir materialinius išteklius. Be to, kadangi ši organizacija pretenduoja į savo priimtų standartų autorines teises, juos padarius tiesiogiai ir nemokamai prieinamus, būtų paneigtas tokių teisių egzistavimas.

75. Taip pat ISO nariams (t. y. nacionalinėms standartizacijos institucijoms) svarbu galėti parduoti šiuos standartus, nes joms lieka didelė dalis šio pardavimo pelno⁴⁵.

76. Atsižvelgiant į šias aplinkybes akivaizdu, kad dėl galimybės nemokamai susipažinti su šiais standartais, kurią lemtų galima Sąjungos institucijų pareiga visuomenei suteikti galimybę tiesiogiai su jais susipažinti, sumažintų šių standartizacijos subjektų tyrimams ir plėtrai skiriamas investicijas⁴⁶.

77. Taigi šiuo klausimu manau, jog negalima paneigti, kad ISO standartai užima svarbią vietą tarp Sąjungos norminių teisės aktų, nes, be kita ko, daugybė Europos standartų parengti jais remiantis⁴⁷, ir kad Europos standartizacijos komitetas (CEN) bei ISO sudarė Techninio bendradarbiavimo susitarimą⁴⁸, pagal kurį iš esmės ISO standartams teikiamas pirmumas, palyginti su Europos standartais⁴⁹. Tarptautiniai standartai, visų pirma ISO standartai, taikomi ir pagal Sutartį dėl techninių prekybos kliūčių (OTC)⁵⁰, kurio šalys yra visos Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) narės, įskaitant Sąjungą.

⁴⁵ Šiuo klausimu žr. Barrios Villarreal, A. *International Standardization and the Agreement on Technical Barriers to Trade*, Cambridge University Press, 2018, p. 25 ir 45. Anot šio autoriaus, apie 70 % gauto pelno lieka ISO narėms nacionalinėms standartizacijos institucijoms ir tik likę 30 % sumokami kaip mokesčiai ISO.

⁴⁶ Šiuo klausimu žr. Van Cleynenbreugel, P. ir Demoulin, I. „La normalisation européenne après l'arrêt *James Elliott Construction* du 27 octobre 2016: la Cour de justice de l'Union européenne a-t-elle élargi ses compétences d'interprétation?“, *Revue de la Faculté de droit de l'Université de Liège*, 2 t., 2017, p. 325.

⁴⁷ Šiuo klausimu žr., be kita ko, Medzmariashvili, M. *Regulating European Standardisation through Law: The Interplay between Harmonised European Standards and EU Law*, disertacija, Université de Lund, 2019, p. 59–61. Kiti autoriai akcentuoja tai, kad ISO prižiūrima standartizacija ir sertifikavimas turi vis didesnę potencialą didėjant prekybos globalizacijai (žr., be kita ko, Penneau A. „Standardisation et certification: les enjeux européens“, *La standardisation internationale privée: aspects juridiques*, Larcier, Briuselis, 2014, p. 120].

⁴⁸ 1991 m. pasirašytas ISO ir CEN techninio bendradarbiavimo susitarimas (Vienos susitarimas), jo elektroninė versija prieinama šiuo interneto adresu:
https://isotc.iso.org/livelink/livelink/fetch/2000/2122/4230450/4230458/Agreement_on_Technical_Cooperation_between_ISO_and_CEN_%28Vienna_Agreement%29.pdf?nodeid=4230688&vernum=-2.

⁴⁹ Žr. 2011 m. birželio 1 d. Komisijos komunikatą Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“ (COM(2011) 311 *final*), prieinamą šiuo interneto adresu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52011DC0311>.

⁵⁰ Agreement on Technical Barriers to Trade of the World Trade Organization (WTO). Šis susitarimas prieinamas šiuo interneto adresu: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/17-tbt.pdf. Konkrečiai šio susitarimo 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Where <...> relevant international standards exist <...>, Members shall use them, or the relevant parts of them, as a basis for their technical regulations except when such international standards <...> would be an ineffective or inappropriate means for the fulfilment of the legitimate objectives pursued, for instance because of fundamental climatic or geographical factors or fundamental technological problems“. Taip pat šiuo klausimu žr. Mattli, W. ir Büthe, T. „Setting International Standards: Technological Rationality or Primacy of Power?“, *World Politics*, 56 t., Nr. 1, 2003, p. 2).

78. Be to, reikia nurodyti aplinkybę, kad, žvelgiant plačiau, standartizaciją teisės aktų leidėjas supranta kaip strateginę priemonę⁵¹, kuria remiami Sąjungos teisės aktai ir politika⁵².

79. Nors standartai įprastai pristatomi kaip specialistų parengtos žinių kodifikacijos, skirtos specialistams⁵³, jie iš esmės svarbūs vidaus rinkos raidai. Taip pat pripažįstama, kad didėja jų svarba tarptautinei prekybai⁵⁴. Be didelių jų ekonominių privalumų (be kita ko, įmonių konkurencingumui⁵⁵ ir prekybos palengvinimui⁵⁶, jie visur naudojami kasdieniame gyvenime⁵⁷, taip pat daugybėje viešosios politikos sričių⁵⁸.

80. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, manau, jog aplinkybė, kad Sąjungos institucijos nenumatė palankesnių nei ISO (ir tam tikrų nacionalinių standartizacijos institucijų) nustatytų galimybių susipažinti su ISO standartų turiniu sąlygų, pateisinama, *pirma*, šios organizacijos ir šių institucijų būtinybe finansuoti standartų rengimą ir savo veiklą ir, *antra*, šių standartų svarba Sąjungos teisės aktams. Vis dėlto dar reikia išnagrinėti, ar dėl šių tarifų piliečiams tenkanti našta neproporcingai neriboja jų galimybių susipažinti su standartų turiniu.

b) Dėl neproporcingos kliūtis visuomenės galimybei susipažinti su nagrinėjamų ISO standartų turiniu nebuvimo

81. *Pirmiausia* šiuo klausimu primenu, kad kiekvienas Sąjungos pilietis gali susipažinti su ISO praengtų standartų turiniu. Vienintelė šio susipažinimo kliūtis yra piniginio pobūdžio, nes ši organizacija galimybei susipažinti su turiniu nustatė sąlygą sumokėti jos nustatytą mokestį už galimybę susipažinti.

82. *Toliau*, manau, reikia ypač pabrėžti kelis aspektus.

83. *Visų pirma* piliečiams tenkančią našta reikia palyginti su Sąjungos teisės aktų leidėjo suinteresuotumu turėti veiksmingą ir efektyvią standartizacijos sistemą, kuri turi būti ne tik lanksti ir skaidri, bet ir finansiškai perspektyvi⁵⁹.

⁵¹ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 9 konstatuojamąją dalį.

⁵² Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 25 konstatuojamąją dalį. Konkrečiai dėl tarptautinių standartų pažymėtina, kad Taryba pabrėžė būtinybę skatinti šių standartų naudojimą Sąjungoje (šiuo klausimu žr. 1999 m. spalio 28 d. Tarybos rezoliuciją dėl standartizavimo vaidmens Europoje (OL C 141, 2000, p. 1)).

⁵³ Žr. Brunet, A. „Le paradoxe de la normalisation: une activité d'intérêt général mise en œuvre par les parties intéressées“, *La normalisation en France et dans l'Union européenne: une activité privée au service de l'intérêt général?*, Presses universitaires d'Aix-Marseille, Provanso Eksas, 2012, p. 51.

⁵⁴ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 6 konstatuojamąją dalį. Taip pat žr. Medzmariashvili, M., *op. cit.*, p. 18.

⁵⁵ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 20 konstatuojamąją dalį.

⁵⁶ Anot Komisijos, naudojantis standartais galima (daugiausia dėl „masto ekonomijos) mažinti išlaidas ar taupyti lėšas, numatyti, kokių techninių reikalavimų reikės laikytis ateityje, mažinti sandorių išlaidas ir pasinaudoti prieigos prie standartizuotų komponentų galimybe“ (Žr. 2011 m. birželio 1 d. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“, COM(2011) 311 *final*, p. 6)

⁵⁷ „Standards are ubiquitous in our daily life. We encounter hundreds of standards as we go about our day <...>. As such, it is difficult to imagine what the world would look like without standards; nothing would fit, and life would be fraught with danger“ (Medzmariashvili, M., *op. cit.*, p. 53).

⁵⁸ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 19 ir 22 konstatuojamąsias dalis, iš kurių matyti, kad standartai gali „prisidėti <...> sprendžiant tokius pagrindinius socialinius uždavinius“, kaip klimato kaita, tausaus išteklių naudojimas, inovacijos, senėjanti visuomenė, neįgalųjų integracija, vartotojų apsauga ir darbuotojų sauga, darbo sąlygos ar piliečių gerovė.

⁵⁹ Žr. Reglamento Nr. 1025/2012 9 konstatuojamąją dalį.

84. Šiuo klausimu reikia pažymėti, jog tai, kad standartai parengti privačių subjektų (kaip antai ISO), teikia privalumą, kuriais Sąjungos teisės aktų leidėjas, reglamentuose ir direktyvose darydamas nuorodą į šiuos standartus, nusprendė grįsti savo teisėkūros techniką. Tarp tų privalumų egzistuoja aukštas jų kompetencijos lygis, gebėjimas greitai prisitaikyti prie naujų techninių iššūkių ir procedūrų lankstumas, be kita ko, leidžiantis dalyvauti privatiems subjektams⁶⁰.

85. *Antra*, šią naštą reikia palyginti ir su specialistų suinteresuotumu, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas neatsisakytų naudoti šių standartų dėl to, kad jie mokami. Šiuo klausimu Komisija pabrėžė, jog atsižvelgiant į tai, kad įprastai standartizacijos institucijose atstovaujama atitinkamos rinkos subjektams⁶¹, jie taip pat suinteresuoti, kad privačių subjektų parengti standartai būtų naudojami Sąjungos teisės aktuose ir juose nebūtų apibrėžta techninių specifikacijų.

86. Vis dėlto man atrodo, kad specialistų suinteresuotumas mažiau reikšmingas tokioje byloje, kaip pagrindinė, nes nagrinėjami standartai apima sritis, konkrečiai – sveikatos ir vartotojų apsaugos, kuriose, kaip pabrėžiau šios išvados 31 punkte, piliečiai juo labiau gali siekti įgyvendinti savo teises. Manau, kad šiuo atveju Sąjungos institucijos turi užtikrinti būtent tai, kad piliečiai turėtų kuo platesnę galimybę susipažinti su šiais standartais.

87. *Trečia*, šiuo klausimu pažymiu, kad, nors, be kita ko, iš Reglamento Nr. 1025/2012 6 straipsnio 1 dalies matyti, jog Sąjungos teisės aktų leidėjas nenumatė, kad galimybė susipažinti su standartais (plačiaja prasme) savaime turi būti nemokama, vis dėlto pagal šią nuostatą nacionalinėms standartizacijos institucijoms nustatyta pareiga skatinti ir palengvinti šią mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI) prieigą⁶². Taigi jau vien toje nuostatoje atsispindi noras padaryti tą prieigą kuo patogesnę ir pripažinimas, kad mokami standartai išlieka esminis Sąjungos standartizacijos sistemos elementas, teisingos pusiausvyros siekis.

88. Nors šios pareigos konkrečiai nebuvo nustatytos taip, kad apimtų ir visuomenės galimybės susipažinti (plačiaja prasme) palengvinimą, manau, jog praktiškai taip gali būti⁶³. Konkrečiau kalbant, tai, kad ISO suteikia galimybę susipažinti su Reglamento Nr. 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodytais ISO standartais tik mokamai, nereiškia, kad neįmanoma su jais susipažinti nemokamai kitomis priemonėmis.

89. Šiuo klausimu Parlamentas ir VSK teisingai pažymi, kad šiuo atveju Nyderlandų standartizacijos institucija leidžia nemokamai susipažinti su nagrinėjamų ISO standartų turiniu⁶⁴. Tokią galimybę teikia ir kitos nacionalinės standartizacijos institucijos⁶⁵.

⁶⁰ Žr. Medzmariashvili, M., *op. cit.*, p. 21.

⁶¹ ISO interneto svetainėje nurodyta, kad jos parengti standartai „grindžiami ekspertų žiniomis jų kompetencijos srityje <...> – gamintojų, platintojų, pirkėjų, naudotojų, profesinių asociacijų, vartotojų ar reguliavimo įstaigų“ (šaltinis: <https://www.iso.org/fr/standards.html>).

⁶² Be kita ko, nemokamai pateikdamos savo interneto svetainėse standartų santraukas, taikydamos specialius tarifus standartų teikimui ar teikdamos standartų paketus mažesne kaina (žr. šio reglamento 6 straipsnio 1 dalies e ir f punktus).

⁶³ Beje, nacionalinės standartizacijos institucijos skatinamos būtent tai daryti. Šiuo klausimu pažymėtina, kad 1990 m. spalio 8 d. „Žaliojoje knygoje dėl Europos standartizacijos vystymosi: spartesnės technologinės integracijos Europoje veiksmi“ (COM(90) 456 *final*, p. 51, (OL C 20, 1991, p. 1)) Komisija akcentavo tai, kad standartuose esančios techninės specifikacijos *iš esmės* turėtų būti prieinamos visuomenei.

⁶⁴ Ši institucija – *Nederlands Normalisatie Instituut* (NEN). Pažymėtina, kad, kaip, beje, teisingai nurodo Parlamentas, nagrinėjami ISO standartai buvo perkelti į standartus NEN-ISO (konkrečiai – NEN-ISO 4387, 10315, 8454 ir 8243), su jais galima *tiesiogiai* ir *nemokamai* susipažinti NEN buveinėje. Šios institucijos tinklalapyje (adresas: <https://www.nen.nl/en/contact-en>) nurodyta: „if you do not want to purchase a standard, but just want to examine a specific standard, you can do so at NEN in Delft. You can examine all the standards there, but you cannot store them or copy any contents of the standards“.

⁶⁵ Pastabose VSK pabrėžia, kad, pavyzdžiui, nagrinėjami ISO standartai prieinami nemokamai, užsiregistravus Vokietijos ir Airijos standartizacijos institucijose (atitinkamai *Deutsches Institut für Normung* (DIN) ir *National Standards Authority of Ireland* (NSAI)).

90. *Galiausiai, ketvirta*, pageidaujančių susipažinti su šių standartų turiniu ir ISO ar nacionalinėms standartizacijos institucijoms pateikusių atitinkamą prašymą Sąjungos piliečių mokėtinos sumos⁶⁶ *bet kuriuo atveju* neatrodo pernelyg didelės⁶⁷.

91. Atsižvelgdamas į visa tai, kas išdėstyta, manau, kad pagal teisės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principą nereikalaujama nei *absoliučiai* užtikrinti galimybės tiesiogiai ir nemokamai susipažinti su Direktyvos 2014/40 4 straipsnio 1 dalyje nurodytais ISO standartais, nei juos paskelbti Oficialiajame leidinyje. Galimybės susipažinti su šiais standartais sąlygos neproporcingai neriboja visuomenės galimybės su jais susipažinti ir nustato *teisingą* šio principo reikalavimų ir skirtingų interesų *pusiausvyrą*.

92. Galiausiai pažymėtina, kad Nyderlandų standartizacijos institucijos įgyvendinama *galimybės nemokamai susipažinti* politika (iš kurios matyti, kad, jeigu pareiškėjai pagrindinėje byloje būtų pateikę prašymą, būtų galėję nemokamai susipažinti su šių standartų turiniu)⁶⁸ atrodo visiškai sveikintina⁶⁹, juo labiau kad pagal ją iš nacionalinių standartizacijos institucijų neatimama galimybė parduoti ISO standartus pageidaujantiems juos atsisiųsti ar gauti jų kopiją. Mano nuomone, ši politika turi būti kuo labiau išplėsta, gal net Sąjungos teisės aktų leidėjo skatinama priimant formalų sprendimą, papildantį Reglamento Nr. 1025/2012 6 straipsnio 1 dalyje nustatytas garantijas.

V. Išvada

93. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *rechtbank Rotterdam* (Roterdamo apylinkės teismas, Nyderlandai) pateiktą pirmąjį prejudicinį klausimą:

Galimybės susipažinti su 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/40/ES dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių tabako ir susijusių gaminių gamybą, pateikimą ir pardavimą, suderinimo ir kuria panaikinama Direktyva 2001/37/EB, 4 straipsnio 1 dalyje išvardytais ISO standartais sąlygos nepažeidžia nei SESV 297 straipsnio 1 dalies trečios pastraipos, nei galimybės laisvai susipažinti su įstatymo turiniu principo, kuriuo grindžiama ši nuostata.

⁶⁶ ISO tinklalapyje nurodytos tokios kainos: 118 Šveicarijos frankų (CHF) už standartą ISO 4387 ir 58 CHF už standartus ISO 10315, 8454 ir 8243.

⁶⁷ Neatmetu galimybės, kad kitais atvejais standartų, ypač jei reikalingas didelis jų kiekis, kainos pilietinės visuomenės subjektams gali būti kliūtis (šiuo klausimu žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Strateginė Europos standartų vizija. Tolesni tvaraus Europos ekonomikos augimo iki 2020 m. skatinimo ir spartinimo veiksmai“, COM(2011) 311 *final*).

⁶⁸ Kaip nurodyta šios išvados 72 punkte, akivaizdu, kad pareiškėjai pagrindinėje byloje turėjo galimybę susipažinti su šiuo turiniu (nors nagrinėjant šią bylą nepatikslinta, kaip).

⁶⁹ Kiek suprantu, šis požiūris grindžiamas aplinkybe, kad siekdama kompensuoti tokią nemokamą prieigą Nyderlandų vyriausybė moka kompensaciją NEN, kad užtikrintų šios įstaigos finansinį *gyvybingumą*. Be to, kiek tai susiję bent su Europos standartais (t. y. priimtais Europos standartizacijos institucijų), Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai nurodė, kad vienas iš jo tikslų – *visiems* rinkos dalyviams užtikrinti *sąžiningą* bei *skaidrų* prieinamumą visoje Sąjungoje, ypač tais atvejais, kai standartų taikymas leidžia užtikrinti atitiktį atitinkamiems Sąjungos teisės aktams (žr. Reglamento Nr. 1025/2012 43 konstatuojamąją dalį).